

Šampanjast, millega Tartus rahulepingu sõlmimist tähistati

Tartu rahulepingu sõlmimise aastapäev 2. veebruar kannab lisaks selle ajaloolise sündmuse tähistamisele ning selle tähtsuse mõtestamisele minu kui kirgliku šampanjasõbra jaoks sel aastal eneses erilist eelvust. Olles mehega talvepuhkusel ning lugedes, mõlemad varbaid rannaliivas sorkides, raamatut, jõudis meieni ühtäkki killuke rahulepingu sõlmimise nõ tubaste ettevalmistuste kohta, milles omakorda viide sellele, et lepingu sõlmimise järgselt joodud selle tähistamiseks hulga šampanjat. Kasutades deduktiivset meetodit, jõudsin järelduseni, et kõige tõenäolisemalt võis tegu olla Veuve Clicquot maja toodanguga, mida tollel ajal juba usinasti eksporditi. Küllap oli seda jõudnud ka Eestisse. Kuid kuidas seda oletust testida ning kinnitada, oli küsimus. Ajaloolasest abikaasa soovitas koju tagasi jõudes lugeda esmalt Poska ning seejärel tema "parema käe" Tominaga mälestusi. Ehk leiab sealt midagi. Õnneks oli hotelli vestibüülis teatavatel kellaaegadel võimalik tarvitada enam-vähem tubli kiirusega internetti ning esmane detektiivitöö sai tehtud juba puhkusel olles. Mu silmad särasid kui päike ja hing hõiskas, kui uurimus viis mu koju jõudnuna William Tominga, rahuläbirääkimiste sekretäri ja pealäbirääkija asendamatu abilise, talletatud mälestuste ja värvikate kirjeldusteni. Neid soovin jagada ka teiega. Aga alustame algusest.

Veel puhkusel olles lugesin professor Peeter Järvelaidi 2011. aasta veebruaris Pärnu Postimehes avaldatud artiklist „Mis konjakit joodi Tartu rahuläbirääkimiste ajal?“, et vaatamata kitsale ajale ei tundnud Tartu rahuläbirääkimiste delegatsioonid millestki puudust: söödi ja joodi mehiselt. Läbirääkimiste ajal joodud Napoleoni konjakit, kuigi ka valge viin ei puudunud toidu kõrvalt. Rahulepingu allakirjutamist tähistati aga šampanjaga. Selleks šampanjaks oli Veuve Clicquot. *Tres bien!*

2010. aasta 2. veebruari Õhtulehest leidsin pikema ülevaatele rahukonverentsi ettevalmistustest. Sain toredata taustainfona teada, et konverentsi üks ettevalmistajatest William Tomingas, rahudelegatsiooni sekretär ja pealäbirääkija, Jaan Poska parem käsi, pani Emajõelinnas Vallikraavi tänaval Grand hotellis rahudelegatsiooni liikmetele kinni 10 tuba. Alates 1. detsembrist 1919. Seejärel vaatas ta üle konverentsiks määratud maja Aia tänaval (praegu Vanemuise 35), kus tsaariajal oli Tartu garnisoni staap. Pärast pikki otsinguid leiti rahukonverentsile sobiv laud linnavalitsuse abiga Tartu laenu- ja hoiuühisuselt – see oli suur, ümmargune ja massiivne mustaks poleeritud tammepuust laud koos 24 sobiva tooliga. Laua,

mis olnud raske kui kontsertklaver, tassis üles koguni kuus meest! Esimene koosolek ümber suure laua peeti 5. detsembril. Jaan Poskale oli ette nähtud privaatelamine Rüütli 7 majas. See oli notar Rosenthali korter, mida sai üürida kolmeks kuuks koos mööbli, keedu- ja söögiriistadega. "Toad olid ruumikad, köök oli suur ja puhas, samuti vannituba. Mööbel paistis olevat vanamoeline, aga mugav ja kõigiti korras," meenutab Tomingas juba oma raamatus. Poska laual olid Tominga sõnade kohaselt sageli samovar ja pudel - Napoleoni konjak, tema lemmikjook. Seni ei sõnagi šampanjast.

Lugesin sedagi, et Tartu rahukonverentsi lõpubankett oli planeeritud Segerlini restoranis 1. veebruaril kell 20. Rahulepingu allakirjutamine algas keskpäeval. Äkki teatanud venelaste läbirääkijate juhiks tõusnud Adolf Joffe, et tema delegatsioon on leidnud lepingu tekstis trükivea. Olnudki nii. Terve tekst läks uuesti trükki. Koosolek lükati edasi õhtuks, kuid bankett algas määratud ajal. Algul oli külm laud ja vodka. Klaase tühjendati ohtralt. Siis istuti lookas söögilaua taha. Söökide juurde kulistati 24 pudelit Prantsuse päritolu šampanjat, mida delegatsiooni sekretär Tomingas käis Tallinnast inglasele ostmas (*Voilà!*). Kui kõht täis, hakkasid tervituskõned. Pudelivarud vähenesid. Äkki tuli tähtis teadaanne – uus tekst on valmis. Kell lähenes 23-le. Banketil osalejad hakkasid minema konverentsimajja lepingule alla kirjutama. Uus tekst oli vigadeta. Rahulepingu allakirjutamise hetkel näitas kell 0.45. Oli 2. veebruar 1920.

Tominga ülestähendatud mälestustest on kõigi šampanjasõprade rõõmuks pikemalt lugeda ka selle kohta kuidas, õigupoolest mis imekombel, 24 pudelit, tol ajal kaks kasti šampanjat, Tartusse jõudsid. See lugu väärrib vaieldamatult täistekstina äratoomist! Siin see on:

„Sel päeval, 28. jaanuaril (1920), kui üldkoosolekul otsustati rahulepingule alla kirjutada, avaldas mulle Poska pärast kojujõudmist: „Meie töö on tehtud. Tahan pühapäeva õhtul anda kinnise banketi delegatsioonidele. Sellel lepingu allakirjutamise pühitsemisel peab serveeritama šampanjat. Seda tuleb teil minna tooma. Tean, et see on raske [...]. Tulge tagasi vähemalt tosina pudeliga.“

Sõitsin Tallinna samal õhtul. Ei võtnud kaua aega läbi käia vennad Wallfishid, peremehed restoranides Du Nord ja De Russie, hotellid Peterburg, Kuld Lõvi ja Kommerts. Käisin ka börsi veinikeldris (Bodega Espagnol), mille omanikuks oli mu koolivend Soluha. Tema andis lõpliku löögi mu lootustele, öeldes: „Maailmas puudub nektar ja ambrosius, Eestis – šampanja.“ Aga tal oli säilinud mõni pudel viskit, millest ta oli valmis loobuma. Meeleheite lävel läksin kapten Jüri Otsa poole, kes oli tol ajal lennuväe ülem. Leppisime kokku, et ta isiklikult lennutab mind järgmisel päeval Helsingisse ja tagasi, kui ilm lubab.

Õhtul istusin halvas tujus norguspäi laua taga Kuld Lõvi söögisaalis. Järsku kargasid mul silmad punni. Paar sammu minust eemal nurgas, serveerimislaua juures, vabastas kelner korki šampanja-pudelilt, pani pudeli jääanumasse, tahtis selle kandamiga hakata astuma. Peatasin ta: “Kust see šampanja tuleb?”

Kelner näitas peaga minu naaberlaua poole, kus istusid kaks meest: „See on nende, inglaste oma.“ Ajasin kõrvad kikki. Tõepoolest, kuulsin inglise keelt oma naabrite suust. Aetud pakilisemast tundest kui uudishimu, astusin naabrite laua juurde, esitlesin ennast, ulatasin oma nimekaardi. Need näitasid oma nimekaardid kombekohaselt. Lugesin, et mõlemad on ärimehed Londonist. Peale mõneminutilise puise inglispärase oleku läksid inglased elavamaks, kui olime jutujätkuks rääkinud Londoni teatritest. [...].

Kui küsisin tagasihoidlikult oma huviobjektile lähemale jõudmiseks, kas šampanja joomisega nad viimati ei pühitse sünnipäeva ja kellele neist tuleb õnne soovida, kuulsin, et neil on ärireisil kaasas šampanja ärisõprade kostitamiseks. Seda jooki on neil kaks kasti, aga need on kinni peetud tolli peal, sest nad keeldusid maksmast kõrget tariifi.

Sel ajal, kui inglastega naersin ja lobisesin, keerlesid mu peas mõtted, kuidas neilt kätte saada nende vara. Otsustasin, et tormakusega võin rikkuda kogu asja, tuleb tegutseda kannatlikult. Panin ette õhtut veetma minna lõbusamasse kohta, kus oleks meelelahutust ja saaks tantsida. Viisin oma uued tuttavad Estonia valgesse saali. Jookide mõttes läksime seal üle kohtvile ja konjakile. Wallfish tegi mind tuttavaks kahe Riia juuditariga, kes õhtu ettekannete kavas olid esinenud hispaanlannadest tantsupaarina. Tõin nad meie lauda, esitlesin neid inglastele, nende suureks heameeleks, nii kui olin arvestanud. Hommikul kohvilauas asusin inglastega asja juurde, sest ma ei saanud olla kannatlik kaua, ajapuudusel. Nad lükkasid tagasi minu ettepaneku müüa need kastid mulle, mis olid aresti all. Hädasunnil tulin vastumeelselt välja selgitusega, et šampanjat on vaja ülehomme Tartus rahulepingu allakirjutamisel. Nad olid Tartu konverentsist lugenud ajalehtedest. Asjaolu, et mina olin osa võtnud sellest konverentsist, kandis nende juures palju suuremat efekti kui minu ametinimetuse nimekaardil. Üks lükkas teisele külge: „Eks ole nii, tulime sellele maale, kus rahvas oli võitlemas punaste vastu. Näe, panime välja mõned pudelid ja tõime kohe rahu majja. Eks ole nii?“

Pärast seda juttu lõime kiiresti käed kokku. Palusin neid pool tundi oodata, kui pangast raha toon. Ministriumis sattusin ettenägemata raskusele. Tante Hermine keeldus allkirja andmast minu avansisaamise palvele, selleks pean hankima ministri enda loa, summa olevat liiga suur. Olime ummikus, sest mina keeldusin minema Birki paluma. Kui Hellat hakkas pärima, misjaoks seda raha vajan, vastasin südametäiega - joomiseks. Et joota täis venelasi, et nad alla kirjutaksid rahulepingule. Kui ta raha ei anna, panen ta ajalehte, siis saab kogu maa teada, et rahutegemine venelastega läks nurja tante Hermine pärast. Hellat, harjunud minu lõõpimisega, andis allkirja, kurtis minu kõneviisi kopeerimisega, et olen tema puusärgi nael.

Sõitsin inglastega sadamasse. Peale hirmsat püha Bürokratsiuse mängu paberitega, kusjuures üksvahe minult nõuti ministri enda luba kauba tollivabaks kättesaamiseks, sain tollilaost „kask kasti, 24 pudelit, vahuviina Prantsuse päritoluga“, nii kui seisis tollipaberitel. Rahamaksmisel inglastele tegid nad müügi tingimuseks, et mina juhatagu neile, kust nad saavad viskit. Ütlesin, et viskit jätkub neile mõlemale börsi veinikeldris. Tänasin inglasi meie ostu-müügi tehingu eest.

Tartus olin kõigi oma kastidega 31. jaanuari hommikul. Kui tõin kastid Poskale, luges ta etiketti pudelil – Brut. Veuve Clicquot 1914. Rheims. Poska tähendas: „Väga hea mark ja aastakäik. Ma ei teadnud, et olete asjatundja veinide alal“. Kuigi olin olnud pimedas õnne mängukann, uhkeldasin sisemiselt, et olin saanud täita Poska soovi. Ta ei näidanud isegi uudishimu minult küsida, kust ma šampanja sain, millest tema ütluste järgi Eesti pidi lage olema.“

Selline meeleolukas lugu. On ütlemata tore, et see kõik nii üksikasjaliste mälestustena talletatud ning meil täna, ligi 100 aastat hiljem, naeratus suunurgas, mõnusasti lugeda on.

Aga mitte ainult. Kel soovi tähistada rahulepingu sõlmimise aastapäeva stiilselt Veuve Clicquot'ga, mis oleks ju ometi äraütlemata tore, saab šampanjat soetada just enesele sobivas koguses ja ilma Tominga kombel trikitamata otse maaletooja PRIKE veebipoest aadressil: <https://pood.prike.ee/et/products/28284/veuve-clicquot-brut-yellow-label/>

Kasutatud allikad: William Tomingas. Mälestused. Eesti Päevalehe AS, 2010.; Peeter Järvelaid. Mis konjakit joodi Tartu rahuläbirääkimiste ajal? Pärnu Postimees, 22.02.2011.; Maarius Suviste. 10 seika, kuidas sündis Tartu rahu. Õhtuleht, 2.02.2010.